

Lasteõigustest arstitudengite pilgu läbi

Anu Parvelo, Liisa Kams – 5. kursuse arstiteaduse üliõpilased

Arsti soov on muu hulgas kaitsta abimatut, seetõttu kõnetab laste tervise hoidmine ja kaitsmine arstitudengit väga. Eriti kohane on teema tõstatada pärast 1. juunit ehk lastekaitsepäeva, kui suuremat tähelepanu pööratakse ka laste heaolu hoidmisele.

Lastekaitseaduse järgi vastutab lapse heaolu eest eelkõige lapsevanem või last kasvatav isik. Paraku peavad mõnikord kõrvalseisvad inimesed vahele astuma lapse heaolu nimel ning seetõttu on seaduses mõisted „abivajav laps” ja „hädaohus olev laps”. Viimase puhul on tegu erakorralise situatsiooniga, mida ei esine palju, aga mis nõuab viivitamatut sekkumist, et ohtu ära hoida või peatada, ning kui vaja, on võimalik laps perest eraldada.

Mõned näited selle kohta, millega meditsiinitöötaja võiks kokku puutuda, kui laps vajab abi, või mis annavad märku lapse hooletusse jätmisest: 1) lapsel on diagnoositud krooniline haigus, kuid vanem ei anna (järjepidevalt) ravimeid (nt on retseptid välja ostmata); 2) sagedased ägenemised, mis haiglasse tulles lahenevad tavapärase raviga kiiresti (tekib taas kahtlus, kas vanem annab ravimeid); 3) vanem on tõsisklik taimetoitlane ning on põhjendatud kahtlus, et lapsele ei anta loomset toitu või isegi mitte B₁₂-vitamiini. Kõikide nende olukordade puhul tuleb tähele panna ja endale meelde tuletada, et lihtsam on raskeid tervisekahjustusi ennetada ning aegsasti vastavaid asutusi lapse käekäiku silmas pidades teavitada, kui omapoolsed ponnistused vanematega suhtlemisel ei kannu vilja.

Õiguskantsler on rõhutanud, et oluline on varane märkamine ning omavaheline koostöö – teavitamise kohustus abivajavast lapsest on igal inimesel, võimaluse korral tuleb teavitada otse lastekaitsetöötajat. Lasteombudsmani juhendis „Abivajavast lapsest teatamine ja andmekaitse” on selgelt öeldud: „Abivajavast lapsest võib teatada

ja vajadusel edastada lapse abivajadusega seotud isikuandmeid valla- või linnavalitsusele ja politseile ilma lapse ja/või tema seadusliku esindaja teadmise ja nõusolekuta, kuna nendel asutustel on seadusjärgne õigus lapsega seotud isikuandmete töötlemiseks”.

Meditsiinis tähendab lapse heaoluga arvestamine, et lapsega tuleb rääkida ja seda peab tegema talle arusaadavas keeles. Eraldi tuleb lapselt nõusolekut küsida läbivaatuseks ja tervishoiuteenuse osutamiseks. Lapsevanemal on küll õigus otsustada lapsega seonduvate küsimuste üle, kuid laps peab kõigis teda puudutavates küsimustes saama võimaluse osaleda, lähtudes tema vanusest ning arengutasemest. Sellest põhimõttest peaks lähtuma ka lapsi vaktsineerides – see tähendab, et lapsel peab olema võimalus tutvuda kallutamata teaduspõhise infoga sellises sõnastuses, mida ta mõistab, ning et seeläbi kaasatakse ta otsustusprotsessi. Vaatamata sellele, et vaktsineerimine on ennast tõestanud absoluutsete vastunäidustuste puudumise korral tõhusa ja ohutu meetodina, peab praeguse seaduse kohaselt lähtuma vanema otsusest, kuid ei küsita lapse oma. Samas ei või võlaõigusseaduse (§ 766 lg 4) järgi tervishoiuteenuse osutaja järgida vanema otsust, kui see ilmselt kahjustab patsiendi (siinkohal lapse) huve. Mis saab olukorras, kus 12aastane tüdruk tahab ennast vaktsineerida inimese papilloomiviiruse vastu, kuid lapsevanem keeldub? Oluline on meeles pidada, et lapsele kehtivad inimõigused ning ta ei ole kellegi omand, ka vanema oma mitte. Edaspidi võiks mõelda, kas saaks seadusega selgemini kaitsta laste neid õigusi, mis puudutavad muu hulgas ka vaktsineerimist.

Seega hoidkem meie ühiskonna tulevikku ja kallimat vara – lapsi. Ükski inimene, rääkimata arstist, ei peaks kartma vajaduse korral lapse eest seista ning tegutseda selle nimel, et kaitsta laste õigusi ja ära hoida tervisekahjustust ka pikemas perspektiivis.

Anu Parvelo

Liisa Kams